

Eugen Liška

Milování

ROMÁN

CHERM

Praha 2015

Vyšlo s podporou Ministerstva kultury České republiky
a za přispění Nadace Český literární fond.

I.

V prvních žalovických dnech

© Eugen Liška – dědicové, 2015

© Cherm, 2015

ISBN 978-80-86370-58-3

V prvních žalovických dnech, když uklízela chalupu, chodila z místnosti do místnosti a strhávala pavučiny, upadla do jejich nastraženého osidla, aby se rozpomněla. Nejen na všelijaké křižáky, běžníky, pokoutníky, slídače, sklípkany z řádu klepítkavců, kteří sprádají své pletivo s různě širokými oky, zvláštním způsobem vázání na ochranu, zachycování, lov. Opředly ji sítě svých nitkovitých vláken, aby vzápětí si připomenula letokruhy, ozvučnou houslovou lištu, zpeřené kapradí, žilnatinu listů, křídel hmyzu, lastur, stromů, krajiny, ptačího i lidského těla, oblohy, gotickou klenbu, přejemnou tkaninu i chudobu, slabost, netrpělivost, stařeckou kůži, sítnici, síto k drčení tříděných věcí i přátelství, lásek a nenávistí, spleť svých životních cest.

Upadla do nastraženého osidla, aby si připomenula, že jsme polapeni nejen k životu, ale i k smrti?

V její dívčí blankytné erotice snění byla skutečnost pitvornou grimasou, stála proti ní sama v neobydleném domě s kuželovitou věží a vertikálně vsazenými hranolovými pokoji, členěnými nedokončenými zdmi a schodišti, mezi obrazy, sochami a krby s kožešinovými předložkami, provívanými svěžím, vonným vánkem, v zářivě prosvětleném nadpodlaží a šerosvitu vysokých stropů, obklopena všebarevnými kobercovými záhony, bazény s vodotrysky, keři a stromy všech geometrických tvarů, vodopádovými stěnami a stezkami s bílým pískem. A až do dvaceti let bydlela s matkou a o dva roky mladším bratrem Danielem

uprostřed zpustlé zahrady v chátrající secesní vilce: „Všichni nám ji záviděli.“ Na zdech, stěnách, podlahách, dveřích, rámech, nábytku, cestách, keřích, stromech a pozůstalých květinových záhonech byly patrné stopy jejich dětství, jeho bezuzdné chtivosti, zvědavosti a údivu s pošklebující se vzpomínkou na libovelskou stařenku. Honila je s metlou po zahradě a vyháněla z domu: „Vy utřipeni!“ „Je to náš dům, od stařečka.“ Měli vytrhané tyčky v plotě, kudy prolézali na pole a sledovali z brázdy, jak je přitlouká sekyrkou a vyčítá jejich matce: „To je z toho, že je cpeš masem.“ Vyskakovali a volali: „A budeme jíst maso. A vy zemáky. Proto rostete do země. A my až po hromosvod.“ „Vždyť ti to říkám, přerostou tě brzy oba.“

Zděný dům zanedbávaly nejen matčina bezstarostnost, umožňovaná od měsíce k měsíci stálou penzí, ale i velkorysý, chápatící soucit, který byl jejím charakteristickým rysem. Když o sobě vyprávěla, poslouchala ji s pohoršením: „Pořád jsem dělala, co jsem musela. Musíš si ho vzít, má tě rád. Zastřelil by se, kdybys ho odmítla. Musíš se mnou jet, jsi přece moje žena. Každým dnem mohu padnout. Vláčel mě v cikánském voze za svým útvarrem. Hnus, peklo! Uvažovala jsem, stačilo-li by k zabití, kdybych vyskočila pod kola za spřežením, ženoucím se zběsile z bardejovských kopců.“ Opakovaně matku provokovala: „Proč jsi neměla otce ráda?“ Matčiny oči se rozšiřovaly, rudla, bránila se: „Copak jsem vám neřekla všechno dost jasně?“ Hrubě ji překřikovala: „Chci vědět naprosto všechno!“ A prchala od její tváře nabrané zadržovaným pláčem do pelechu v hustých rybízových a srstkových keřích.

Mezi listovou tušovou vůní, kysele natrpklou pachutí načernalých hroznových kuliček a chlupatých, plísni potažených vejčitých bobulek, v přerývaném hmyzím bzukotu tékala po obloze a umírala v slastném smutku. Svíral jí hrdlo: Miloval ji tak, že kdyby se jí opovážil někdo jen dotknout, byl by pro ni ochoten zabít i zemřít. Byl jí tak drahým, že chtěla pro něho dát svůj život.

Pochopila, že se nikdy nic nedoví, když chce, aby oba byli nevinní?

Listonoška paní Fialová přinesla pohlednici:

Milá maminko, doufám, že jsi úspěšně cestovala a Žalovice Tě uvítaly dobře. Bylo krásně a je, svítí pořád slunce. Měj se moc hezky, Tvůj Honza.

Vzápětí přišel další:

Milá mami, Petrička dostala angínu, takže v pátek nás v Žalovicích nečekej. Tvoji Vojta, Petra, Petrička a ?

Spěšně napsala a odeslala dva lístky a dopis:

Milý Vojto, v případě, že by bylo třeba a lépe, abych byla u vás v Praze, pokud bude Petra v porodnici, hned přijedu. Vzpomínám na vás, jestlipak máte již klidnější dny? Srdečně pozdravuji, líbám a těším se na shledanou. Vaše máma a babička.

Milý Honzo, díky za pohled. Prosím Tě, podívej se do košíku, který mi má Vojta přivést, jestli jsem tam dala koření. Líbá Tě Tvoje máma.

Milý Prokšo, k narozeninám Ti přeji vše nejlepší. V Žalovicích je vše opožděné, teprve kvete sad. Sedím v sedničce u kamínek v kabátu. Hlavně aby bylo pěkné léto, aby vám tady bylo všem příjemně. Jahody jsem udělala, prohnívaly hodně v kořenech. Jinak opravuji, co se dá, uvnitř i na dvoře. A čekám na Petričku. Srdečně pozdravuji a líbám, také Vladimíru, Vladička a Martínka. Vaše máma a babička.

Zdrojem její dětské radosti byl otec. Živočišně divokých jízd na saních, bujaře k nim zapřahal zuřivě štěkající vlčáky Dřina a Vira, až matka oněměla. Hnali se s ní do dalek jiskrných závějí, kam už dnes nedohlédne? Když přitiskla dlaně na řídítka dětského kola a pak ji roztlačil, aby ze vsí síly šlapala do pedálů a vířila za sebou prach polních cest, až matka výskala. Až matka plakala, jakmile vyrazil dveře z kuchyně do pokoje, vytrhl ji z matčiny náruče a odnášel zadní branou do polí, aby padali obličejem do hvězdné studny. Probudila se na pohovce ve středním pokoji, zacelené dveře ji udivily, tak jako vejčité, soudečkovité, šindelové, pitoreskní podoby zrcadlené otcovým zaklínáním, tajemným zaklínáním v různobarevných skleněných koulích nasazených na

zelených tyčích obtáčených čajovými, kardinálskými a sněhovými růžemi. Až matka tančila na betonovém chodníku lemovaném z obou stran pivními láhvemi zaraženými hrdlem do země.

Ještě jednou tam matka zatančila, když po jeho smrti se chtěla vetřít do dceřiny přízně. Tehdy rozbila oranžovou skleněnou kouli, kterou vykopla, a syčela na matku jako had: „Jestli k nám někoho přivedeš, vyhodím vás oba. Je to můj dům, od stařečka.“ Aby vzápětí matka opakovala zaraženě a dovolávala se libovelské stařenky: „Proboha, po kom jsi tak zběsilá? Ano, po něm. Co se na něho nakřičela: Jsi lump, lump!“ Strhal jí tenkrát v pokoji záclony: „Jsou naše!“ Šla žalovat starostovi: „Floryšku, nic mi neplatí ani z nájmu. Na zahradě všechno zazelena oškubou.“ Když dozrálá jablka stařenka odvážela na trh do Libovle, zatímco doma nechávala jen vykrajovaná, pošklebovala se jí: „Ty si, staře, nechte od cesty.“ Aby v zimě klepala na její dveře: „Staře, máte aspoň ta vykrajovaná?“ A pak bouchala: „Vy máte, máte je někde schovaná.“ „Svlékli by mě, Floryšku, nejraději do naha.“

Viděla, jak ji svlékly, její matka, služka Jitka a chůva Fanda. Předstírala, že spí, jako při strojení vánočního stromku. Omyly ji a oblékly do nedělních šatů, černou nabíranou sukni, blůzu lemovanou krajkou a nitovými knoflíky, šátek stáhly do čela a pevně zauzly pod bradou. „To se dělá, aby se jí neotevřela huba,“ poučovala ji později Fanda. A pak ji položily do rakve připravené na lavici uprostřed zadního pokoje. Zapletly jí růženec mezi tuhnoucí prsty a na oči přitiskly kovové pětikoruny. „Aby se jí neotevřely.“ Bratr Daniel je vzal z jejích očí a se zajímavou radostí oznamoval matce: „Stařa neumřela, dívá se, jenom spala.“

Marně se na matce dožadovala: „Je to náš pohřeb, ponesu kříž.“

Nejdříve zemřeli dědeček a babička Bednářovi z Vratimoru. Na ně se nepamatovala.

Potom zemřel libovelský stařeček, měla o něm dvojí představu: cestovatele a vojáka římské legie. Nenadále se objevil na zahradě v Kůlovsi. Stál vedle srstkového keře u pumpy, široký klobok mu kryl tvář. „Stařečku!“ „Copak, děvče?“ „Zůstanete už

u nás?“ Předběhl ji rychlými kroky, otočil se a nabádal: „Pospěš, děvče.“ Jednou v malomyslnosti, už byla v Praze, ji napadlo, že se stařeček vrátil z daleké cesty: „Že tě hanba nefackuje. Copak jsi? Máš čtyři nervózní děti a nešťastného muže, živoříte den ze dne. Všechno jste promarnili.“ Bránila se: „Pracujeme úporněji než vy, jsme střídmější a přece...“ „Všem na obtíž.“ Opět ji předešel dlouhými kroky: „Pospěš, děvče. Na co čekáš? Na jakou milost?“

Do Libovle přijeli v kočáře s černým spřežením. V prostranné síni hořely v přítmi svíce, jejich plaménky rozleskly helmy a sekyrky mužů, kteří stáli ve dvou řadách u katafalku. Ležel na něm obklopen věnci, jeho tvář byla jako vosk, na uchu a vousech už zaschl pramének krve. Zvolala: „Oni tě zabili, stařečku?“

Za dva roky po stařečkovi zemřel otec, matka opakovala: „Jakmile se vrátil z velitelství, svlékl uniformu a jel se Škrabalovými koňmi na pole. Večer přišel schvácený, hned ulehl. Zavolala jsem doktora Juráše, konstatoval: Oboustranný zápal plic.“ Chodil k nim každé odpoledne čtrnáct dní. Dal jí cukroví v modré krabičce: „Na ochutnání.“ Matka řekla: „Děkujeme staré paní.“ Podruhé je odmítla: „Jsou pečené z léků.“ Smál se, matka se omlouvala. Vztekla ji přerušila: „Ani Dřin je nežral, jak smrdí.“ A protože ji okřikla, odmítla jít k otci s mlékem, které mu nosila vždy po doktorově odchodu v hrnku zadrhnutém modrou stužkou. Stávala chvíli u pelesti postele, otec byl zarostlý černými vousy, mlčel. Matka ho balila do prostěradla s ledem, který vozili z libovelského pivovaru. A kdykoli matka mluvila o jeho nemoci, nakonec vždy mávla rukou: „Pořád chtěl pivo, až doktor Juráš řekl: Už mu je dejte.“

S příchodem pátera Cyrila ji obestřelo zpovědní tajemství. Otcův životopis si poskládala z matčina vyprávění a z utrousených poznámek tety Kvapilové, stařenčiny švagrové, a z dochovaných dokladů, dopisů a fotografií:

Narodil se dne 9. září 1888 Eleonoře, rozené Kvapilové, a Františku Rysovi v Kůlovsi na hospodě Kocandě, k níž patřilo i řeznictví a několik měřic polí. Chodil do čtyřtřídní obecné školy v Kůlovsi a na německou chlapeckou měšťanku v Libovli. Už jako chlapec jezdil s povozem pro dobytek, řídil formanský

vůz plný prasat z Uher. Po večerech dopíjel v hospodě zbytky piva ze sklenic, jež odnášel do výčepu k opláchnutí. „Kvete z našich slivků,“ štípávali ho do kulaté červené tvářičky. Pil i z plechu, který stařeček dával ve sklepech pod sud, aby se nezmařila ani kapka. Studoval na české obchodní akademii v Olomouci. Po maturitě se stal frekventantem vojenské kadetky v Hranicích. Tehdy stařeček prodal hospodu i s živností a hospodářstvím, koupil akcie libovelského pivovaru a postavil secesní vilu na nejlepší parcele vymíněné při scelování. Ve světové válce byl odsouzen k smrti, oficiální důvod nezjistila a váhala nad báchorkou tety Kvapilové o zlomené šavli před velitelem, ale po stařečkově intervenci byl jen degradován a poslán na frontu. V zajetí vstoupil do francouzské legie, matka dodávala s úšklebkem: „Za pět minut dvanáct.“ V osvobozeném státě se účastnil jako poručík zvláštních služeb konsolidačních akcí proti Polsku a Maďarsku. A teprve v roce 1926 byl na opětovné vyzvání močaranského státního matrikářského úřadu, kde její narození není zaznamenáno, vydán Litterae Babtismales, Krstný list, Kereszlevál, v němž je uvedeno jméno, místo a den narození:

Emanuela, Pozišovce, 26. 10. 1924.

S matkou, nejmladší dcerou Jana Bednáře, strojního mistra vratimorského závodu na celulózu, a jeho manželky Terezie, rozené Bernatíkové, se seznámil v jejich domě, kam ho přijali za polského tažení z vlastenecké povinnosti. Brzy po jejím narození, s krátkým pobytem ve Znojmě, se vrátili do Kúlovsi, odkud z rodičovské vily každodenně dojížděl lokálkou na vojenské velitelství do Olomouce. Slyšela: „Málokdy se vracel střízliv.“ Několik dní před svou nemocí si podal žádost o předčasné penzionování. Zůstaly po něm vdova, dvě nezletilé děti, několik fotografií, dokladů, dopisů, vojenský průkaz, uniforma a šavle délky 720 cm. A nesplněný sen, tlumočený jí matkou: „Jak odejdu z armády, vezmu si místo penze odstupné a vybuduji velkoobchod.“ A matka uspokojeně říkala: „Bohudíky, že se tak nestalo, byli bychom dnes žebráci.“

Pocítovala tíseň, sklíčenost, smutek, stesk. Nebo ji svíraly úzkost, strach z vlastní nedokonalosti?

Za další dva roky zemřela libovelská stařenka. Musela jít za rakví a vést bratra za ruku. Pořád opakoval: „Kam stařu nesou?“ Styděla se, nezaplakala. Vhodila kytici do hrobu, až rakev zaduněla. Za jejími zády zesílil ječivý pláč, poznala jej. Stejně nařikavě žalovaly Jitka a Fanda na psí život, křivdy a pomluvy, i na její tvrzení: „Smály se, že máš velká ňadra.“ „To není pravda, paní, proboha věřte!“

„Paní, proboha vás prosím,“ začínaly i prosby žebračky Spáčilové z obecního domu u hřbitova. Někdy je přinášel na zmuchlaném papírku v sevřené dlaní její kluk. Když jednou čekal: „Počkám, až se paní vrátí z nákupu,“ začaly jejich hrátky s ním za účasti její vlastnice Miládky, která jí cestou ze školy sdělovala: „Při mlácení ho ženské našemu pacholkovi vytáhly ven a obvázaly věchtem slámy.“ Fanda o ní říkávala: „Je pořád rudá jako malina a vyplašená jako slepice.“

Večer přišla Spáčilová, za dveřmi vyslechla její žaloby. A když ji matka zavolala, křičela vzteky a strachem: „Miládka chtěla, aby se nám ukazoval.“ Matka vydechla a Spáčilová pochopila: „Zrovna tak to náš Pepík říkal. Co tak na tu holku posvětit u pana řídícího?“ Zpotila se na čele i pod pažemi, matka však Spáčilovou okřikla: „Nic nebudete rozsvěcovat, vyřídím to sama.“

V noci zvracela. Zůstala několik dní doma, matka říkala: „Jsi nemocná z těch ucurdaných dní.“ A když Miládka začala připomínat Pepíka, dělala z ní hlupáka, opakovala jí matčinu průpovědku: „Na co myslíš, o tom se ti v noci zdá.“ Nebylo v ní nic z toho, zač se styděla? Uvědomila si, že vše, čeho lituje, zaniká?

~

Ve škvíře mezi dveřmi a veřejí našla dopisy:

Milá maminko, posílám další zprávy. Mám ve škole moc opravování, začíná maratón konce školního roku. Koření v tom koší je. Mluvil jsem s Elou, byli na jedenácté, Elinka se honila s Poldíkem u toho vodotrysku, uklouzla a spadla do vody. Začala strašlivě vriskat, až se sbíhali lidé, no hrůza! Počasí se zhoršilo. Vzpomíná Tvůj Honza.

Milá mami, z nejhorsího jsme venku. Petra si myslela, že Petříčka je už u Tebe v Žalovicích. Aspoň měla v porodnici o starost míň. Miminko ještě nemáme, ale nejsme již nervózní, protože podle ultrazvuku má už 2500 g, takže se může klidně narodit. Počítám, že zítra pustím Petříčku na nožičky, včera dostala poslední včelíčku. Postupně se otužíme a někdy po čtvrtku bychom přijeli. Tvoji V a P a P a ?

~

Matka se smilovávala nad kdekým. Stěhovali se k nim: „K vdově do vily.“ Bydleli v bývalém stařenčině dolním nebo otcově horním pokoji, pokud je nevystřnadilo Emanuelino zjevné nepřátelství. Všemi smysly leptalo matčinu důvěřivost, neboť si tam chtěla uspořádat věci po svém, dělat, co by chtěla.

Kopřivovi kradli, museli krást. Jeho krejčovská panna byla pořád nahá. Prsty se zabývaly něčím jiným než šitím. „Jenom vycpává králíci, zajecí a kůzlečí kožky slámou.“ „No a?“ „Jsou zloději.“ „Nepodezírej,“ napomínala ji matka. Oči měli více potměšilé než vidoucí: „Chceš ochutnat psí pečínku?“ Servírovali jí na lněný ubrus stříbrný příbor a modrý míšeňský talíř se šťavnatou kostkou narůžovělého masa, obloženého znojemskými okurčičkami a hříbečky v octě, nalávali do broušené sklenice s vysokou stopkou moselské: „Na zdraví!“ „Nevymýšlej si,“ odbývala ji matka.

Na těle Kopřivovy ženy visely flanelové šaty jako na desce. Oči otáčela stranou, ruce skládala na bezmléčné hrudi. Její zahořklá, němá ústa a melírované vlasy páchnoucí octem nesloužily lidskosti. Stále roztažené nohy: „Kozí,“ přirovnávala Fanda, připomínaly znásilnění na polní cestě mezi obilními lány k Hráči. „Mladým Hřivnáčem,“ informovala je Fanda. K ránu je viděla na státní asfaltové silnici ujíždět v šaškovských šatech směrem k Libovli na dřevěném travním vozíku s fábory taženém kohoutím, skřehotavě kokrhajícím spřežením. „To se ti zdálo,“ smála se matka.

Jejich nenormální dítě s velkou mongoloidní hlavou ji děsilo: „Probouzím se v noci hrůzou.“ Matka se polekala.

Slečna učitelka Jindráková si v dolním pokoji kulmovala vlasy nad ušima a vzadu česala do bubíka. V jejích boltcích, na čele a kolem hrdla, na zápěstích i na prstech zářily ve stříbre křišťály. Na zvednutá ňadra ulehla ve volné vestě motýlová mašle krajkové blůzy, vsunuté vysoko nad boky do pytlové sukně padající do půli lýtek. K nim přilnuly niťové podkolenky, zdvojené v šimy střevidcích. Matka řekla: „Je jako porcelánová panenka stojící na zrcadle. Bude u nás na požádání doktora Juráše, pokud nesežene něco ještě lepšího.“ Fanda s Jitkou přiznaly: „Je krásná.“

V sobotu odpoledne odcházela a vracela se v pondělí časné zrána. Matka toho využívala k dostrojování Jitky křišťály vyzvednutými v zadním pokoji z šuplíku pod zrcadlem: „Jen abys, prosím tě, nic neztratila.“ „Nebojte se.“ Chodily spolu na bál v sukních připravovaných po týdny z třásní s cikcak navlečenými korály. Na její dotaz, s kým tam budou tančit, Fanda se pošklebovala: „Přece s chlapy, které tam oblnou.“ A každého všedního dne pravidelně o půl desáté u zahradních vrat stál listonoš Kroupa s upomínkami a složenkami pro ně a s dopisem pro slečnu učitelku. Výslovně ho požádala: „Nenoste mi poštu do školy, ale do vily.“ Výjimečně přinesl i dopis jim. A přišel-li telegram, byl úlekem se slzami v očích: „Zemřel strýc Jindřich.“ Zaradovala se: „Pojedeme do Ostravy?“ Dlouho nevěděla, čím slečna učitelka odjíždí a přijíždí, až ji uviděla sestupovat po schodech spuštěných z gondoly říditelné vzducholodi. Modrá obloha jich byla plná. V jejich různobarevných a různotvarých kabinách a terasách seděli a pohybovali se smokingoví přátelé slečny učitelky. Flirtovala s nimi, když ji vyprovázeli.

Navštěvovali ji i v noci. Rozsvítila a přistihla na chodbě rozkazovského poslance Nantla. Ve dveřích se objevila i matka, ráno na ni křičela: „Nic si nevymýšlím, obě jsme ho přece viděly, jak od slečny učitelky odchází.“ Překvapeně k ní otočil bílý obličej a vztáhl ruku. „Chtěl tě pohladit,“ zajíkla se matka. „Udeřit,“ odporovala. Na záchodě, kam v noci šla, pak slyšela šepot a otáčet klíč v zámku zadních dveří na zahradu. Když se vracela, chodba byla již prázdná, všude bylo ticho.

Paní poslancovou vídala přijíždět ke kostelu v kočáře. Sedávala v patronátní lavici u hlavního oltáře s rukama na klíně a upírala oči na obraz svatého Jiří. Stál v brnění ve třmenech bílého hřebce a dobíjel kopím draka plazícího se pod skalou. Na ní klečela v odevzdané pokoře korunovaná nevěsta v bílém závoji až na paty. Fanda prohlašovala: „Dává na modlení za vyslyšení prosby. Aby měla děcko. Podle andělíčkářky Markové je jí to na prd, jako mrtvému zimník.“ Litovala ji, a tím více nenáviděla slečnu učitelku, i když na její přímluvu mohla jet na školní výlet starších žáků do Brna na světovou výstavu. Hystericky si jej vydupávala. „Tak ji pusťte, já ji uhlídám.“ Ztratila se hned první odpoledne, když otálela u výkladní skříně s loutkami. A pak čekala do večera na policejní stanici, kam ji zavedla starší paní, až si pro ni s pláčem přišla slečna učitelka. Po návratu sdělovala její matce: „Krvě by se byl ve mně nikdo nedořezal, jak jsem byla hrůzou bez sebe, když jsem si představila, co všechno se může stát, kdyby narazila na nějaké individuum.“ Měla radost, že jí pokazila koketní výlet, a tajemně svěřovala spolužákům: „Pronásledovala mě tam individua jako honicí psi.“

Poslancův obličej, bílý jako jeho smokingová náprsenka, uviděla znovu uprostřed kúloveského hřbitova na náhrobní desce vedle nadživotní sochy Krista s rozpaženými rukama. Při jeho pohřbu prolétal nad Kúlovsi dvouplošník. A Fanda s Jitkou se překřikovaly, když sdělovaly její matce, která se vrátila z léčení v sanatoriu: „Zastřelil se.“ „Kdepak, upláchl za hranice.“ „Prohrál všechno na burze.“ „Pochovávali prázdnou rakev.“ „V Rozkazech přijde polovina sedláků na buben.“ „Zaručili se za jeho obecní kanalizaci.“ „Vyděláždění vsi.“ „Kapli svatých Cyrila a Metoděje.“ A ještě jednou uviděla jeho portrét. Slečna učitelka již dávno sehnala něco ještě lepšího, ale jeho fotografie se povalovala v zadním pokoji u zrcadla, kde se matka často modlívala v kleče, lokty opřené o desku, obličej v dlaních. Neskryla slzy prosakující skrze její prsty, stékaly jako kapky potu po hřbetech rukou do odchlípnutých rukávů.

Cestou z babického lesa nad Žalovicemi si setrvačně opakovala: Děláme stále, opakujeme to, co nenávidíme?

2

Ve čtvrtek večer přivezl Vojtěch Petříčku. Ještě je nečekala, byla na milaveském hřbitově upravit manželův hrob, jeho rodičů a jeho bratra.

Petříčka jí přirůstala k srdci: „A babou.“ „Copak, má děvenko?“

Milá mami, šťastně jsem se vrátil do Prahy. Žádné miminko jsem však vedle Petry ještě neviděl. Napíše pochopitelně hned, jak budu něco vědět. Náš soused má telefon 470 414, pevně však doufám, že se v Žalovicích nestane nic nepředvídaného. Moc a moc děkujeme za hlídání a těšíme se na shledanou. Tvoji V a P a?

Jacka Dolnického k nim přivedl a doporučil obchodník a truhlář Husar: „Paní, je polský šlechtic. Cestuje po naší vlasti a zastavuje se. Jednak pro nepřízeň počasí a jednak pro momentální nedostatek peněz opožděnou zásilkou. Jakmile obojí pomine, zaplatí a pocestuje dál.“ Sotva oschl v zadním pokoji a ohřál se čajem a rumem, naťukl jejich klavír. Přivezli jej s kukačkovými hodinami z Vratimoru, když po babiččině a dědečkově smrti si sourozenci rozdělili, co kdo chtěl. Začal jej ladit s útrpnou grimasou. A večer uspořádal první koncert s pohoštěním, o němž se postarala paní Husarová se svými dvěma dcerami.

Při každodenní produkci hořely v zadním pokoji svíce, které dohořívaly vždy s posledními akordy. Za nimi se proměňoval ve slepou bábu, Husarovy dcery se kolem něho točily: „Jako na kolotoči,“ ušklebovala se Fanda. Předváděly se: „Děkujeme za koncert.“ „Byl překrásný.“ „Máme takovou radost.“ „Nemůžeme

vaši virtuózní hru ani dost ocenit.“ „Je nám to líto, ale jsme upřímné.“ „S tlukoucím srdcem, přesvědčte se.“ „Máte strach?“ Přidával twostepy, valčík, polku. „Vaše hyacinty, které jste nám dal, se uctivě poroučejí.“ „Děkují za optání na jejich zdraví.“ „Je chatrné jako naše v tomto hanebném počasí.“ „Nic nepomáhá, když je oslovujeme nejsladšími jmény.“ „Ani když je hubujeme, že jsou šeredy, které vyhodíme z okna.“ „Jen vaše přítomnost by je mohla zachránit.“ „Uzdravit.“ „Čekáme vás zítra na oběd.“

Vystříhaly si v podprsenkách otvory pro bradavky: „Paní, je to módní a rajcovní. Jak se trou o blůzku, tuhnou a vystoupí.“ Upadaly do hysterického záchvatu, když čekaly za večerní bouřky na koncert, obličej na okenním skle, hodinu, dvě, marně. Po jejím ústupu, v závěrečném poprchávání mu šly naproti k Libovli, pod deštníky, v nepromokavých pláštích s kapucemi. A přivedly ho: „Zlatou hvězdu,“ na níž visely: „Jako ohon komety,“ šklebila se Fanda. Překřikovaly se: „Taková hrůza!“ „Všechna srdnatost nás přešla.“ „Kdybys zahynul, zůstaly by jen šedé dny.“ „Měsíce.“ „Roky.“ „Celý život.“ „Malomyslný.“ „V zoufalství.“ „V stále tmě.“ Vlnivě se k němu tiskly z obou stran. Držel je nad boky a střídavě líbal. „Chceme něco víc než přátelství.“ „Vyznání.“

Po měsíčním pobytu si napsal a odeslal z Libovle falešnou pozvánku Dr. Alice Masarykové k otevření dětské nemocnice v Žilině, v níž změnil jen jméno a datum. Všem ji ukazoval se zkroušeností spolu se společenskou nutností: The Leaquest the honour of the presence of Mr Jacek Dolnicky at the official opening by Dr Alice Masaryk of the Mueriel Paget Hospital for children Žilina Czechoslovakia 2.30. p.m., July 25th 1932. Lunch: Remi Hotel on arrival of train. R. S. V. P. Dr R. P. Stewart, the Mueriel Paget Hospital Žilina. Nedovolil, aby ho vyprovázely na stanici v Rozkazech: „Za týden jsem nazpět.“

Od počátku matce tvrdila: „Je podvodník. Není, co říká, že je.“ Přesto se k ní choval jako k sestře, srdečně se smál, nikdy její tvrzení nepopřel, ani její matce, když mu opakovala: „Prý nejste, co říkáte, že jste.“ Choval se k ní jako ke kněžně. Vyčkávala i tehdy, když jeho otec, pojišťovací agent ze zastupitelství Merkur

v Libovli, ji přišel varovat: „Vyhoďte ho, je to můj nezdárný syn.“ I když již věděla, že jeho matka je servírka v Chrzówu, kde chodil do hudební školy, a že na prázdninových toulkách, později celoročních, vystupoval pod jejím upraveným jménem. Bavila se hrou s Husarovými, s kterými se přátelila i nepřátelila. Nakupovali u nich na knížku a koncem měsíce nastávalo oboustranné protahované sčítání, srovnávání a účtování. Matka se několikrát zařkla: „Víckrát nás v krámu neuvidí.“ A začali chodit nakupovat k Šišmovi. Neuplynul však ani měsíc a Husarovi přicházeli s pozorností. Opět se vraceli.

Emanuela se těšila na společné svačiny v trávě u rybníka v Seči, kam se loudávali odpolední nedělní procházkou po Hrázce pod lipovým stromořadím, podél rozkazovského Černého potoka. Ráda také chodívala po zavření krámu zadem, za dvorkem byla dílna, obvykle ji přivola: „Tady jsem.“ A štrpčil se: „Cenou se nemohu vyrovnat strojnímu Utíkalovi.“ Sledovala, jak okrajuje hobliny, ťuká do hotové rakve na kozách: „To je jiná práce než ze stroje, co?“ Když přikývla, dodával: „Holt ještě extra nebožtík.“

U soudu v Libovli se tvářil, jako by jeho rodinu seznámila s Jackem její matka. A naznačoval, zda by nemohl od ní požadovat úhradu za kolo a peníze, které mu půjčili. Matka, která k soudu nešla, oznámila při předběžném šetření o jeho podvodech četnickému strážmistrovovi z Učovic: „Ten pán mi nezůstal nic dlužen.“ Zazlívali jí to, nebo uvěřili a záviděli. Kromě ní jediná Emanuela věděla, že jim sebral šperky a pamětní zlaté mince Masarykovy, které byly ukryty v klavíru, kde je zřejmě našel už při ladění.

Jakmile se opět potkali se slečnami Husarovými, byly popelavé a schlíplé: „Jako by je měla v práci andělíčkářka Marková,“ pokyvovala hlavou Fanda, která o ní říkávala: „Ta potvora už má na svědomí ženských!“

Nastěhování porodní asistentky Markové do horního pokoje doprovázelo matčino zdůvodnění: „Uvolnila byt u Bystřičků ženatému synovi.“ Emanuela její pobyt u nich považovala za pohanění: „Páchne.“ „To je karbol,“ poučovala ji matka,

ale nevysvětlila tajemství nástrojů v truhličkovité tašce se zámkem na patentní klíč. Zatímco potkávala jen její laskavé úsměvy, starostlivost o zdraví, ochotu pomoci v každé potřebě, čekala trpělivě netrpklivě na svou příležitost.

Odpoledne před ochotnickým večerním představením Fidlovačky, kde doprovázela slepého houslistu, kterého hrál pan řídící Vejdoš, zaskočila s ní matka do ordinace doktora Juráše: „Má červené skvrny pod bříškem.“ „Nepochybně spála.“ „Co teď? Musím to oznámit řídícímu.“ „Večer může klidně hrát, jen ji tepleji oblečte. Obvodnímu zavolám až v pondělí, naštěstí je vášnivý sokol.“ Pozitíří přišel doktor Sádlo, znala ho ze sokolských cvičení. Usedl vždy na židli, jež byly naskládané po biografu stranou u zdi, točil holí v půlkruhu po parketách, vyholená hlava mu klesala do růžového podbradku. Jakmile se probral, volal cvičenky jednu po druhé k sobě. Po prohlídce jí pokaždé opakoval: „Pořádně cvič, seš měkká jak tvaroh.“ K pacientům jezdil na kole, naskakoval na sedlo ze zadní špice, zvonil celou cestu a volal: „Uhni, jedu, uhni, nebo tě převedu.“ Schválně před ním přebíhali přes silnici od příkopu k příkopu. Když se na jeho pokyn svlékala, napřáhl proti ní ruce: „Nehod tu košili na mě!“ Potvrdil spálu a nařídil karanténu: „Nikdo nesmí ven a nikdo sem.“ Fanda se hnala k jeho ruce: „Co jsem dlužna za matčino léčení?“ „Hovno máš, hovno dáš.“ A ve dveřích se ještě otočil: „Ta seshora ať sem ani nepáchne.“ A doporučil jim Fandinu matku: „Nákup vám může nosit Papicová, prospěje i sobě.“ Vzápětí křičel k podkrovnímu pokoji: „Seš tam? Poslouchej, babice, jestli tě někdy načapám dole, vezmu ti koncesi.“ Sotva odešel, seběhla s úsměvem: „Na dědka se vyntento, budu vám nosit nákup sama.“

Emanuela navedla bratra, s kterým z nudy vyšívali rudé máky v obilí, a začali provokovat Fandu za odstrčenou matku. „Tak to nenechám,“ vyhrožovala a za čtrnáct dnů se Marková po kraválu s doktorem Sádlem od nich stěhovala. A když matka rozhodla: „Byla naše poslední nájemnice, můžeš si v pokojích dělat, co chceš,“ zakusila poprvé, později při různých příležitostných setkáních opakující se nepříjemný pocit. Jako by byla shovívavě zkoušena a neobstála?

Šla za Žalovicemi mezi obilím. A viděla a slyšela ze svého mládí: Let ptáků, prašné cesty až k obzoru, hromady kamení, meze zarostlé hlozím a trnám, rouhání, skřípání zubů a pláč, ale i lány úrodných polí, hojnost, bohatství, žeň radosti, zjevné napětí, nezbytnost proměny. Nejde jen o osení a obilí, o nesporné přírodní skutečnosti, odumírající zrna, aby vzešla, důvěrně známé porosty obilnin a plevele v nejmladším až vrcholícím vývinu, chléb z drcených, prosetých obilek. Jde především o tajemné zrání v zdánlivém zmatku, ve spleti slepých čar, v síti tenkých, pavoučích vláken. O život, který lze zachovat i zahubit?

Listonoška paní Fialová přišla výjimečně odpoledne s telegramem: 5. 6. Pavlinka 2520 g Vojta.

Opakovala si: Dosavadní jejich napětí se nedá srovnat s nynější jejich radostí?

~

Na sloup zahradních vrat, odkud sundali živnostenskou tabulku porodní asistentky Markové, začala věšet plakáty zvoucí k nim do podkroví na loutkové divadlo. Dostala je pod stromeček s houpačkou, pro niž Fandin bratr namontoval háky do zárubně dveří. Kdykoli k nim přišel, mlčel, usmíval se a rudl, když se začala na něho věšet, cukat mu vlasy, tisknout ho k sobě oběma rukama, poskakovat mu na klíně. Vyučil se knihařem a vázal i její knihy, do nichž vylepovala ex libris rysí hlavy, jeho linoryt jí udělal spolužák Hugo Vilberský z Lošic, stálý a jediný výtvarník jejího studentského časopisu Dívka ve větru. Začala jej redigovat a vydávat v kvintě.

Zprvu pro ni a bratra Daniela hrávali loutkové divadlo matka s Jitkou, Fandou a Josefem. Opakovala si jejich výstupy nahlas s pitvořením před zrcadlem. Jakmile však matka s loutkami předváděla, co Emanuela celý den dělala, jak si vymýšlela a vztekala se, něco si vydupávala, zalézala pod postel a ucpávala si uši, jako při písni Osířelo dítě: „Dost, nech toho!“ Aby už nikdy nikde neunikla žalujícímu svědomí?

Dramaturgem a propagátorem jejího studentského loutkového divadla byl profesor češtiny Emanuel Klas. Producentem

byla matka. Trpěla stěhování židlí a lavic ze všech místností do podkrovní, používání postelových a stolních dek, přehozů a záclon pro zástěny kolem jeviště, lamp k osvětlování, nádobí při scénických efektech, halas a šlapání dětských bot za každého počasí po schodech nahoru, kde na kachlíkové předsíni se návštěvníci teprve vyzouvali a přehazovali kabáty přes zábradlí. Financovala všechny provozní potřeby a dohlížela na pořádek a spravedlivé rozesazení podle velikosti, aby zabránila Rostislaviným výkřikům: „Uhni s tou hlavou, ty blvoň!“

Výrobci dalších loutek a dekorací se stali strýc Milura a teta Milka, k nimž jezdila do Krnova na prázdniny, aby se naučila německy. Teta Milka, nejstarší z matčiny sesterské rodiny, před prodáváním hospodyně na vratimorské faře, koupila Emanuele hned první dny šaty, plášť, prádlo a zavedla ji na plovárnu, kde se měla seznamovat s německými dívkami. Strýc, o pět let mladší a o hlavu menší než teta, vyřezával pilně hlavičky, nohy a ruce, montoval a líčil loutky, které teta pak oblékala, maloval dekorace ponurých hradních trosek v hlubokém lese. Přesto se i nepohodli, ostatně také s dalšími příbuznými z matčiny strany, strýcem Janákem, tetou Terezií a bratrance Mariánem a Vlastislavem ze Spiše, strýcem Gabrielem z Olomouce, strýcem Janem, tetou Květou a sestřenicí Janou z Ostravy. S nimi se stýkali, zatímco s příbuznými z otcovy strany se potkávali.

Potkávali se také s tetou Kvapilovou, bezdětnou vdovou po stařečnickém bratrovi, který zemřel brzy po válce. Žila z renty pronajatých polí. Rok před koncem druhé světové války ji matka vzala ze soucitu k nim: „Aby nezemřela hladem ve své chalupě v bezmocné starobě.“ Ležela v zadním pokoji, z něhož vypudit močový zápach a blechy bylo nad matčiny síly. Byly náhonem k popouzení: „Ať si ji vezmou její vlastní příbuzní z Husobůrek, tam má své místo.“ Matka nakonec podlehla a napsala tetiččiným jménem její neteři. Odpověď jejího manžela Emanuela umlčela: Jen tomu písaři svého dopisu řekněte, že mu všechno v pozůstalosti přiřknete, ať má těch tisíc víc, a ještě, aby se naučil jednat s lidmi a nepsal nám jako nějakým vandrákům, kteří stojí před vyšetřovacím soudcem.

U tety Kvapilové ji kromě vyprávění o otci zaujaly ještě dvě věci: nezvěstnost jejího švagra Josefa, vojáka v ruském zajetí první světové války, a lipová soška svatého Jana Nepomuckého, kterou nakonec přece jen dostala, když si tetu její příbuzní spěšně před smrtí odváželi, jakož i zadostučinění v matčině odfrknutí za drkotajícím povozem: „Chudáci, pudí je strach, abychom si ještě něco nepřivlastnili.“

Tety Závozné, stařečnické sestřenice, Emanuela navštívila s matkou jen jednou. Matka šla požádat svobodnou ze sester, aby byla kmotrou při Emanuelině biřmování. Přijala její jméno Josefa a náramkové hodinky, jež kmotře dala matka jako její dar pro ni. Na návštěvě u nich pod kopcem v Kravařově zašla s nimi do kuchyně pro buchtu k čaji. Jakmile se rozsvítilo světlo, rozlezy se z pece, kde byly buchtu na ošátkách přikrytých bílými ubrousky, stovky švábů do všech škvír. Nabídnutou buchtu drobila cestou domů s dávivým odporem. Nikdy se ho již nezbaví nad jídlem z cizí ruky?

K tetě Malé, stařečnické neteři, chodili pro máslo a vajíčka, pokud je nepřinesla sama. Přicházela k nim s dcerou Miládkou, spíše posedět než si popovídat. Nechávala u nich na bratrovo přání, které Emanuela tlumočila jako svoje, přespávat Miládku ze soboty na neděli, kdy s ním vodila loutky v jejím představení, zatímco četla odpovídajícími hlasy texty všech postav. Později Miládku navedla Daniela, aby uplatnil zvýšení podílu odměny na vybraném vstupném. Když Emanuela odmítla, začali vymáhat svůj požadavek uprostřed hry zvedáním a pokládáním loutek, až na něj přistoupila. Jakmile začala vydávat studentský časopis *Dívka ve větru*, byli pomocnými tiskaři, skladači a važači.

Během tří týdnů přinesla paní Fialová další dopisy:

Milá maminko a Petříčko, která už máš sestřičku Pavlinku, což jistě už víte od Vojty. Je podobná Petříčce. A co se stalo tento týden navíc? V pondělí jsem opravoval poslední kontrolní práce, když přišli Emanuela s Leopoldem a dětmi. U nich je vše

v pořádku. Právě se telefonicky dovídám, že také Prokop s rodinou je v Praze, zatím neodjeli, jak se chystali jet do jižních Čech, není divu, počasí je větrné, až vichřicové. V úterý večer jsem šel do divadla na naše abonentní představení, vzal jsem s sebou ředitelku. Ve středu jsem učil jen dopoledne, odpoledne jsem stihl Vojtu a jeli jsme do porodnice za Petrou. Ve čtvrtek mě navštívila moje bývalá žákyně. Buď bez starosti! Věřím, že jste s Petříčkou zdravé. Tvůj Honza.

Milá babičko a Petříčko, moc pozdravuji a Petříčce samozřejmě velikánskou pusou, snad nezlobí, určitě ne, moc se mi po ní stýská, pevně věřím, že se má u Vás dobře, musím jí upéct velikánský dort s dvěma svíčkami, přišla o něj, akorát 11. května si mě v porodnici nechali, tak Vás prosím o plato domácích vajec, až přijede Vojtěch do Žalovic. Ptala jsem se paní doktorky, kdy nás pustí, přesně říct nemůže, především záleží na malé, aby přibývala, v podstatě je donošená a zdravá, snažíme se obě, mléko mám, ale vytáhne jen 30, zbytek musím odšťávkovat a dát z láhve, asi je líná, občas ji nechávám o hladu, aby se více snažila, tady mají v dudlíku velké dírky, nemusí se namáhat. Potřebovali bychom, aby Petříčka byla u Vás týden navíc, bude pěkný blázinec, bude koukat, Pavlinka naposledy pije v deset, pak ji do jedné uspávám, oči má jak žárovky, musím ji chovat, aby si nevykřičela kýlu. Vojtěch začal od pondělí chodit do práce, řekne Vám co a jak, až přijede pro Petříčku. Vaši Petra, Vojtěch a Pavlinka.

Milá máti, děkuji za přání k narozeninám. Jak se máš? Teď mám volno, potom soustředění a od 15. července jedu na loď. Začínáme s Vladimírou balit. Vyrážíme zatím na Orlicko, snad se i zastavíme. Těšíme se na shledanou, Tvoji Prokša, Vladimíra, Prokúpek, Vladíček a Martínek.

~

Za posledního pobytu v Krnově přivedli nádražní zřízení strýce Miluru k domu, postavili do dveří, zazvonili a utekli. Čekal dole bez hlesu, dokud teta neotevřela. Pak padl do její náruče: „Nezlob se, paničko!“ opakoval smířlivě, než ho dostrkala do pokoje a začala svlékat. Stupňoval naléhání: „Polib mě, paničko!“ Stál již

před postelí nahý, zvědavě si ho prohlížela. Pak tetu strhl k sobě a svalili se do postele: „Odpíráš?“ Upozornila ho na ni: „Styď se před ní.“ Otočil se k Emanuele: „Jedeš!“ Vyskočil a rozpráhl se: „Syp nebo...“ Uskočila a zaječela: „Jen zkuste, zabiju vás.“ Vběhla do sousedního pokoje a spěšně si oblékala cestovní šaty. Nikdo však nepřišel, aby ji zadržel. Schoulila se na pohovku s pocitem osamocení, který za slábnoucího skučení z vedlejšího pokoje přecházel do smutku bezmocnosti.

Na druhý den poslala telegram strýci Gabrielovi: Hned pro mě přijed. Emanuela.

Strýc Gabriel přijížděl po celý život na její zavolání. Byl jí otcem, měla ho ráda víc, než si dovedl představit. Zesměšňovala, ironizovala, protivila mu jeho dočasné známosti. Z poslední zůstaly u nich dva obrazy horské krajiny, které vytrvale přehlížela. Byla opravdu přesvědčena, že ho nemohou milovat, že by byly jeho neštěstím?

Odvážel ji k Janákům do Spiše. Na noc se zastavili u strýce Jana v Ostravě. Jediný z jejich příbuzných nepracoval u dráhy, byl učitelem. Přijeli navečer, zastihla v konvenčním bytě sestřenic Janičku v květované růžové noční košilce u postele, s rukama sepnutýma na prsou: „Andělíčku, můj strážníčku.“ Teta, k níž strýc Jan vzhlížel jako Janička na obraz anděla převádějícího holčičku po chatrném můstku přes rozvodněný potok, se stále obracela k strýci Gabrielovi: „Je jako andílek, vid, švagře?“

Do Spiše jeli rychlíkem, opakovala tuto cestu později sama v živých snech, nikdy se však již nevyrovnaly jízdě u okna ve vypoštářované první třídě s návštěvou jídelního vozu se strýcem Gabrielem. Janákovi bydleli proti nádraží. Jejich prostorný třípokojový byt v druhém poschodí nad terasovitou zahradou, jež klesala k ulici dále sestupující k městu, umožňoval vyhlídku jako z věže. Strýc otvíral v kuchyni nebo ve vedlejším pokojíku okno a hvízdal na železničářskou píšťalku, aby bratraci Marián a Vlastislav spěchali rychle domů. Byl přednostou nákladového nádraží. Jeho zdůrazňovaná ochota k nočnímu i svátečnímu výdeji kazícího se zboží z vagónů mu zajišťovala pravidelně předplacenou večeři v restauraci na náměstí a tetě Terezii volný výběr

zeleniny a ovoce na trhu. Nikdy již nejedla tak dobré melouny, ananasové, hruškové a krvavé, jako ve Spiši.

Od počátku ji všichni společensky hřebelcovali: „Neřikej sranda, ale legrace.“ „Neptej se co, ale prosím?“ „Nůž je na krájení, nikoli k olizování.“ „Nenakládej zelí na vidličku jako hnůj.“ „Projevuj srdečně vděčnost: Pěkně děkuji.“ „Pozdravuj: Ruku líbám.“ „Omlouvej se: Promiňte, prosím.“ „Nevyzvídej, zeptej se: Jak se ráčíte vynacházet?“ Musela odprošovat: „Odpusťte.“ Zprvu trucovala, ale brzy s rozkoší šaškovala: „Prosím laskavě za prominutí, už se nebudu toulat po městě, nebudu se potápět v Hornádu, dojím předložená jídla.“ Potíže s jídlem a pitím měla pořád. Když dostala k obědu poprvé plněné papriky, zvedl se jí žaludek, nemohla polknout ani sousto. Přihřáli je opět k večeři, a když opět odmítla, na druhý den zase k obědu a k večeři. V noci pozvracela peřiny i tapetovanou stěnu, jako by vychrlila krev. Jakmile ji večer přinutíli vypít čaj, k ránu se pomohla. Vlastislav, který první dny s ní spal v jedné posteli, volal: „Už zase! Víckrát s ní nespím.“ Lehával s ní však rád, přilézal za ní po čtyřech v noci, když již spávali každý jinde. Hladil ji, tiskl k sobě, tlačil koleno k jejímu podbřišku, až poprvé zaskočena křečovitým pocitem zmateně zvolala: „Tetičko!“ „Co se děje?“ Vlastislav odpovídal, jako by se od ní uklidněně vracel, také probuzen jejím voláním: „Nic, spi, volala ze sna.“

Nejraději si nasazovala sluchátka a vyhledala na krystalu hrací stanice. Nebo se probírala v knihovně v zadním pokoji s pi-aninem. Přečetla se zaujetím oba Dumase, Dickense, Cervantese, stati z dějin umění, probírala se i v heslech Ottova naučného slovníku. Naučili ji hrát šachy a turisticky putovat po značkách k Levoči, Spišskému hradu, Slovenským rájem a v Tatrách až do výše Velické doliny. Po každém svém neúspěchu uvažovala o možnosti žít v odloučenosti v některé skalní průrvě. S bratranci se začala zajímat o architekturu a muzea, bavit se na korze, v cukrárně, ve výletních restauracích s cikánskou kapelou, na svačinových mejdanech při jmeninách a narozeninách. Nejčastěji chodili k Marice a Ildice Štefanovým, u nichž při šuvikové hře na fanty se vypláceli polibkovým počítáním hvězd, metrů

propadlých do studně, veřejnou zpovědí a vyznáním. Poprvé odmítla a přátelé bratranců spolu s nimi ji tahali, vzpouzela se, stiskli jí ruce i nohy, začala plivat, zaclonili jí ústa dlaní a líbali jeden po druhém na tváře. Na opětovnou návštěvu už šla s dychtivostí, ale zůstávala při hře lichá, žádostivost směřovala k povolnějším Marice a Ildice. Urazila se: „Strýček hvízdal, musíte hned domů.“

Pocit vlastní výlučnosti a jedinečnosti, který vyklíčil z jejích příbuzenských konfliktů, zesílily její osamocené příchody na nedělní mši. Bratranci zůstávali v cukrárně, když spěchávala za Ježíšem, zjeveným s vykoupeným, nesmrtelným lidským životem v hodinách náboženství pátera Cyrila na barevných nástěnných obrazech novozákonní biblické dějepavy: „Z nebe se ozval hlas: Ty jsi můj milovaný syn. Ihned spustili síť a šli za ním.“ Když zjihlým pohledem hleděla do hvězdného nebe: Věřím v Boha.

Nic ji nemohlo odloučit od lásky, která přesahovala každé poznání?

~

Přišel pohled: Pěkný pozdrav z kempinku na Lužnici posílá Prokša s rodinou. Pozdrav i od dědečka a babičky Kavkových.

3

Padala únavou. Rozbolela ji hlava. Právě všichni odjeli.

Vojta s dětmi a Petrou: „Musela jsem, babičko, přijet, nemohla jsem se dočkat Petříčky.“ Když dělala Pavlince na čelo křížek, zašeptala: „Ty moje holátko!“

Prokop s Vladimírou a rajstajblíky Prokúpkem, Vladíčkem a Martínkem volali jeden přes druhého: „Děkujeme za hezké dny.“ „Řekni nám ještě na cestu pohádku.“ „O koze rohaté?“ „Ty jinou neumíš?“ „Tak pá, zase tu budu sama.“ „S tím se musíš, babičko, smířit.“

Při zpytování svědomí si uvědomila, že jí už jednou ve zpo-
vědnici, když vyznávala neúčast na nedělní mši, pan děkan řekl,
zprvu ji napadlo, že z nepochopení: „A co by vaše děti dělaly,
kdybyste nebyla?“

Do školy začala chodit v Kúlovsi. Byla nepovolanou misíí. Ob-
klíčila ji zahanbujícím smutkem a strachem. Přivolávala na
pomoc sen, který přicházel do její samoty v podkrovním nebo
zadním pokoji, v keřích na zahradě, aby od ní vzdaloval tvrdost,
hněv, křik, zlobu, povzbuzoval ji radostí, chválou, povýšením,
statečností, svobodou.

Po celou dobu studií hledala moudrost v tajemství?

V první a druhé třídě trnula pomyšlením, že ji pan řídící
Vejdoš za odpověď i mlčení potáhne za vlasy k tabuli, aby o ni
otloulkal její prázdnou hlavu. Když pochopila, že patří mezi děti,
které vždy pomijí i v případech trestuhodnosti, vysázel jí na po-
čátku třetí třídy tuberkulózní učitel Jirák rákoskou rybičky na
obě dlaně: „Abys na mě přestala vyplazovat jazyk.“ Přijala je jako
jeho zvůli, neboť si uvědomila, že při soustředěné práci jezdí ja-
zykem mezi rty z koutku do koutku.

Na gymnáziu od okamžiku, kdy vyslovila své křestní jméno
Emanuela, třídní profesor Emanuel Klas ji adoptoval ve svém
bezdětném manželství. Vsouval čokoládové tyčinky do jejích od-
lýtek odstávajících holinek. Sbírala sešity: „Selma běží.“ A no-
sila je ke sborovně. Chodila po jeho boku, jeho dlaň spočívala
na její hlavě.

Uklidňoval matčiny obavy o její studijní výsledky a znepoko-
joval svou starostlivostí: „Je bledá, hubená, mohla by mít něco na
plících.“

V kožených křeslech čekáren očekávala ortel smrti. Styděla
se ležet nahá na ordinačním stole, chvěla se pod doteky lékařovy
hlavy mezi nadry a nad nimi, potila se pod pažemi úzkostí. Z or-
dinace odcházela se smíšeným pocitem zklamání a úlevy: „Jsem
jen chudokrevnější, užívám rybí tuk a železité víno,“ opakovala
profesoru Klasovi.

Jezdila s ním a jeho paní do Olomouce na opery a balety. Ote-
vřel jí dveře do ušlechtlejší části světa, v němž pomíjející je stále
a smrtelné věčné? A když v jedné hodině literatury napsal přes
celou tabuli „I“, neodolala po jeho bludičkovém výkladu pokušení
romantismu a titanismu. Odnášela si ze školní knihovny Byrona,
Puškina, Lermontova, Máchu a svazečky Klasových básní s jeho
dedikacemi: Milé Emanuele Rysové na památku. Půjčil jí i ruko-
pisy svých překladů pro ni nedostupných knih: Píseň o Nibelun-
zích, Grillparzerovu trilogii Zlaté rouno, Zhaslé světlo Ervína Otta,
Heberovo dílo O moravských hradech. Dal jí svůj Dopis přáte-
lům: Dělal jsem své překlady bez naděje, že pro ně najdu nakla-
datele. Zlaté rouno jsem přeložil kvůli Medei, román Ottův kvůli
Hölderlinovi, dílo Heberovo na oslavu památky Máchovy, Nibe-
lungy kvůli Kriemhildě. Je-li totiž někdo ušlechtilý a bezbranný
soustavně trýzněn lidmi nebo osudem bez naděje na vykoupení,
není divu, jestli se svým trýznilům pomstí, byť i jako Samson
za cenu svého beztoho zničeného, ztraceného života. Srdečně dě-
kuji všem, kteří mně jakkoli vyšli vstříc s porozuměním a láskou.

Když začala v Libovelském kraji vést studentskou rubriku, vě-
novala mu svou báseň. Řekl jí: „Děkuji, Emanuele, ale pro příště,
budete-li mně chtít ještě něco věnovat, prosím, nikoli v Libovel-
ském kraji. Připomínám vám, asi jste zapoměla, že jeho šéfre-
daktor je členem okresního osvětového sboru, který vyloučil mé
knihy z okresních knihoven.“

Po válce se zastavila v Libovli, aby ho navštívila. Seděla u jeho
postele, kam ji již k těžce nemocnému přivedla jeho paní. Celou
dobu držel její ruku ve své. Myslela na vše dobré, co pro ni udě-
lal, když svým pedagogickým svědomím hleděl do jejího srdce?

Přišla sestřenice jejího manžela Marie Forestová a přinesla
vajička: „Když tady byli oni, netrvala jsem se sem.“ Při odchodu
vyhrkla: „Prý jste se poprali s Haliňákem.“ Odcházela zklamaná:
„Ta Kahlutka toho nadělá.“

Seděla u stolu a hleděla do okenních tabulek, dřevěného ke-
ře, špinavých střešních tašek sousedních hospodářských budov,

šedé oblohy. Vnímala zaklapnutí závořy u Haliňákových dveřů. Připomněla si hádku s ním, když Vojta opravil povalený plot. Křičel: „Seš horší než všichni tvoji předchůdci. Zase posunulas sloupek ke mně. Při každé příležitosti mi kradeš zem.“ Uvědomila si, že stále patří tomuto světu, když se dala vyprovokovat: „Podkopal jste sloupek a vyvrátil plot.“ „Přeskočilo ti? Dávno uhnul.“

Jaká je v ní pořád ješitnost a jaké pohrdání! Copak více záleží na tom, kde je, než kdo je? Pociťovala zahanbení, napadlo ji: Je to neklamně stvrzení mé víry? Spolehnutí na to, v co doufám? Víra a naděje pro tento život by nás jen zahanbovaly.

Děti ji nenechaly ani vydechnout.

Milá maminko, tentokrát píši později, protože jsem se skoro nezastavil. Naštěstí už zbývá poslední týden. Doma netekla teplá voda, byla hrozná zima, stále oblačno a víchř, měl jsem pocit, že je spíše listopad nebo duben. Volal Tvůj spolužák z Libovle, dal jsem mu adresu do Žalovic, prý Ti pošle podrobnosti z abiturientské schůzky. Budou jahody a třešně? Těším se na shledanou, Tvůj Honza.

Milá mami, moc pozdravujeme a děkujeme znovu za Petřičku. Dojeli jsme dobře. Nejprve k Pavlinčině křtu. Bude v sobotu 21. července, týden před poutí v Žalovicích. O kmotrovství jsme řekli Ele. Doufám, že Ti nemusíme psát, že jsi srdečně zvána. Objednáme menší oběd ve Vikárce. A co jinak? Pavlinka je králem nespavosti. Jedlíci jsou však obě. Včera vypila 180! Petřička je moc hodná, večer usíná sama, na Pavlinku zatím nežárí. Měj se hezky, Tvoji V a P a P a P.

Po odchodu profesora Klase do důchodu nahradila ho v kvintě ve výuce němčiny profesorka Panáčková. Zatímco profesor Klas požadoval znalost učebnicových článků a důmyslných diktátů nazpaměť, u profesorky Panáčkové volně konverzovali v lavici. Bez ohledu na konzervativní nebo moderní výuku žvatlá dodnes německy a francouzsky jako dítě. Honzova známá z Francie jí nedávno ohleduplně řekla: „Madame, vous avez l'accent canadien.“ Nikdy se nedokázala něco naučit slovo za

slovem, její paměť od mládí nefungovala tak, jak by si přála.

Na jazykovou konverzaci nechodila, volila si deskriptivní geometrii manžela profesorky Panáčkové. Reálné předměty zvládala bezproblémově. V humanitních jí vše připadalo jako blábolení proti Pekařovu, Novákovu a Habáňovu myšlení z tehdejší její soukromé četby. Věrně je tlumočit však převyšovalo její schopnost, proto raději mlčela. A když přece promluvila, řekla srozumitelně jen pár prvních vět a pokračovala jako ve vytržení. Zachraňovaly ji písemné projevy, opisovala je z pečlivě připravených taháků na osminkách papíru.

Na otázky profesorky Panáčkové se nestyděla neodpovídat. A to tím spíše, protože věděla o jejím členství v okresním osvětovém sboru, na který si stěžoval profesor Klas: „Víte, jak se ke mně zachovali.“ Někdy v lavici ani nevstala, když ji vyvolala. Svou neznalost komentovala jako profesorčinu pedagogickou neschopnost. Jakmile profesorka Panáčková poklekla na židli, opřela se lokty o katedru a naklonila se do třídy s hlubokým čtvercovým výstřihem, provokovala ji se spolužáky smluvenými poznámkami: „Hop, Kašpárku, hop, Kalupinko!“ Až profesorka Panáčková nervově nevydržela a začala ji hystericky urážet: „Kdyby osla vedli do Berlína, přece z něho Němec nebude.“ Jako by na její reakci čekala, obracela její výrok pohotově proti ní: „Raději oslem, než řvát heil Hitlerovi.“

Snižovaly se navzájem, aniž se chtěly poznat? Propadla z němčiny u maturity, dokončila ji po prázdninách. Vzpomíná jen na negativní, výjimečné chvíle ze svého studentského života, v jejím vědomí mlčí pozitivní, každodenní trpělivé hřebelcování její duše?

Vášnivě si přála odlišovat se od všech v myšlení, slovech i skutcích. Chtěla a postrádala kolem sebe, co znaly její sny. Byly prosty zbabělosti, pokřivenosti, zvrácenosti, zneužívání, plny statečnosti, víry, trpělivosti, naděje, mírnosti, lásky, velkorysosti. Setrvaly ve spravedlnosti až k smrti, věrně nad pomyslením vši skutečnosti, v níž ji trýznila možnost směny. Na literárních besedách, které organizovala a pořádala v gymnazijní aule, křičela do auditoria jako z kazatelny: „Všechno, co je pravdivé, čestné,

čisté, cokoli je hodné lásky, nedělejte, chcete-li žít v tomto světě. V něm je chloubou to, zač byste se měli stydět.“ Nenašel se nikdo, kdo by ji vyložil. Byla jako v cizině, u některých zvláštní, zasluhující ohledu. Ani sama si nerozuměla: „Proč by má svoboda měla být souzena cizím svědomím?“

Sympatizovala s těmi, kteří se vymkli všednosti?

U profesora Pavla obvykle v pololetí propadala třetina studentů z fyziky. Po německé okupaci přestal zkoušet a zavedl jen dvoustupňovou klasifikaci: výborný a chvalitebný. Když Němci zastřelili absolventa libovelského gymnázia, organizoval účast na jeho pohřbu. Domluvil s ní, protože smuteční obřady byly ve vsi přifařené ke Kůlovsi, že jí pošle autobusem věnec, aby jej zanesla k rakvi. V poledne, dvě hodiny před začátkem obřadu, přiběhl listonoš, aby šla na poštu k telefonu. Volal ji ředitel gymnázia dr. Rajnoch, který před časem přišel do Libovle z okupovaného záhorního gymnázia: „Přikazuji, vyměňte na věnci trikolóru za černou stuhu, kterou vám přinese profesorka Goliášová. A vraťte se s ní do školy, zakazují všem účast na pohřbu.“ Z průjezdu protějšího dvora pozorovala vyraženým sukem ve vratech bezradně se rozhlížející profesorku Goliášovou. A když při obřadech vynesli rakev na ulici, viděla, že profesorka Goliášová splnila za ni ředitelův příkaz.

Profesor dějepisu Pšenka, poklimbávající zrána za katedrou, jakmile otevřel udivené oči, začal přednášet pekařovský výklad Žižky a jeho doby, baroka a selství, protireformační smysl českých dějin. Holdoval silným alkoholem: „Jako všichni katolíci,“ uškleboval se a s oblibou tančil s lustrem pod paží na stole v salóнку libovelského reprezentačního domu, kam se studenti uchýlovali po tanečních hodinách.

Filozof a latinář profesor Dudek, ostříhaný dohola, s ukazovákem na rtech jim sděloval: „Nu lidé, Masaryk byl velký politik, nikoli však filozof.“ A opětovně za ředitelovy asistence v první lavici. „Nu lidé, před nefilozofy se těžko přednáší filozofie. Jsem povinen vám oznámit, že Masaryk byl nejen velký politik, ale i velký filozof.“ A skloněn nad topinkami, které svým oblíbeným studentům připravoval k večeři na plechovém sporáku

ve svém bytě, organizoval protiokupační odboj: „Nu lidé, všichni si tykejme, jsme v ilegality. Z ní vyjdeme strhávat prapory s hákovými kříži a roznášet protinacistické letáky do okolí. V něm si narazíme pro nenápadnost podle pohlaví kluka nebo holku. Mezitím obstarám vysílačku, abychom mohli navázat konspirační spojení s prezidentem Benešem.“

Při sporu o Zahradníčka nejdříve na tabuli demonstrovala formu jeho básní a pak na profesora Heřmana, stále se pochybovačně pošklebujícího, vyjela: „Kdo by ještě tvrdil, že v jeho sbírkách nejsou i znělky, musel by být korunovaný.“ Přesto u něho po srovnání Březiny s Vrchlickým, ačkoli spíše očekávala surrealismus, maturovala chvalitebně. A po prázdninách, za nepřítomnosti profesorky Panáčkové, která byla na mateřské dovolené, si opravila neúspěch z němčiny. Čtrnáct dní před opravou zkouškou jí řekl obě otázky: z literatury německý romantismus a z konverzace stolování.

Na jejích vysvědčeních se ve vyšších třídách nejčastěji objevoval s pravidelným zhoršením na pololetním výkazu prospěch: chování uspokojivé (druhý stupeň!), v náboženství výborný, jazyku českém výborný, německém dostatečný, latinském dostatečný, francouzském dostatečný, v dějepise chvalitebný, zeměpise dobrý, matematice chvalitebný, chemii dobrý, fyzice chvalitebný, v tělocviku výborný.

~

Milá Emanuelo, přečetli jsme si Tvůj dopis a nezbyvá, než Tě polítovat. Těšili jsme se na Tebe a zklamalas. Škoda je na Tvé straně. Fotky pošlu dodatečně, až budou. Měj se krásně, hlavně přijďd' příště. Pozdrav i všem Tvým drahým, kvůli kterým jsi nepřijela, srdečně Slávek. P.S. Měl jsem uvítací řeč: Honoré du devoir d'ouvirir notre rencontre d'aujourd'hui...

~

V primě a sekundě seděla v lavici s Eliškou Dvořanovou z Černěny. Byla nadšena jejím křestním jménem, opakovala jí se stejnou ironií matčinu sentenci: „Mám je od kmotry, slíbila mi dar,

na který do smrti nezapomenu.“ S Eliškou se brzy rozloučily, ukončila studium s bratrem Danielem. Sblížily se znovu, když začala vydávat Dívku ve větru a organizovat recitační soutěže a literární besedy. Na jedné z nich ji překvapila zaujatým a nadšeným příspěvkem k literatuře v pojetí poválečného výtvarného umění. Jejich pražské setkání bylo opakováním gymnaziálního přátelství, nejdříve v samosprávné vysokoškolské koleji na Mikulášce a po skončení studia v Eliščině bytě, kde jí před svou cestou do Francie fanfarónsky nabídla přístřeší. Po návratu se jejich styk změnil na občasné pohlednice. Na každé vernisáži si vzpomene na Eliščina úvodní slova k společné výstavě Janoutových obrazů: „Otvíráme tuto výstavu s láskou a nadšením.“ A na svůj nezadržitelný výbuch smíchu.

V tercii si k ní přisedla Eva Kouřilová. Podrobně ji seznamovala nad zdravotním rádcem v obrázkových přílohách s oběma pohlavními soustavami a jejich funkcemi. A protože se Evin morální profil, jak bylo spolužákům oznámeno, nezměnil ani po ředitelské dūtce, odešla z gymnázia a vstoupila do učebního poměru ve Šmoldasově drogerii.

Následující dva roky trávila vyučovací hodiny s Rudolfkou Plevovou ve čtvrté lavici. V kvintě se rozešly a už se nesblížily. To již znala původ jejího počátečního obdivu, který přijímala s rozpaky. Vyčetla jí jej při jednom z žárlivých výstupů, které doprovázely jejich přátelství. V každoročně vydávané gymnazijní ročence, v jejímž seznamu u jmen studujících, kteří se nenarodili v Libovli, bylo oznámeno i rodiště, si přečetla: Emanuela Rysová z Pozišovců. A nabyla přesvědčení, že je šlechtického rodu. Podobně později podle zaměstnání jejího manžela na exponované Státní plánovací komisi usoudila a neproověřeně rozšířila na abiturientské schůzce mezi spolužáky, že Emanuela je v komunistické straně. Jejich konflikt u maturitní písemky z němčiny byl definitivním rozchodem na křižovatce cest, k Eliščině budoucí kariéře v jedné ze satelitních stran komunistického režimu a k Emanuelinu adventu.

V dohodě s profesorem náboženství dala Emanuela okopírovaný diktát z němčiny do harmonia v gymnazijní aule. Za hodinu

tam domluvený překlad nebyl, proto znervózně vyvolala pátera Geislera ze sborovny. Ujistil ji, že před čtvrthodinou dal na chodbě dva stejnopisy Rudolfce. Vrátila se do třídy, v rozčilení přehlédla změnu v dozoru a rozkřikla se na Rudolfku: „Dej mi ten překlad!“ Po nepochopitelné gestikulaci a liknavosti jí jej nakonec vhodila. Když Emanuela začala z něho opisovat, k jejímu překvapení se u lavice objevila profesorka Panáčková: „Dejte mi ten koncept od Plevové.“ „Nedám.“ Nedůvěřovala jí, obávala se, že by mohla pátera Geislera skandalizovat. Musela jí odevzdat písemku, zapsala do protokolu, že byla přistižena při opisování. Běžela bezhlavě do ředitelny, kde křičela na ředitele dr. Rajnocha: „Vystupuji, budu raději podávat zedníkům.“

Přemohla ji lítost, schvátit pláč? Zachytil ji a v náručí uklidňoval: „Vše si v klidu rozmyslete.“ Vracela se zahanbeně domů, aby při jízdě na kole proti větru opakovaně, jako už mnohokrát ve zpěvu naléhavě, úpěnlivě volala: „Chraň mě všeho zlého, Maria!“ V maturitních písemkách pokračovala. Po jejich skončení měla ve formanské hospodě Pod Lipami za doprovodu kytary sólo: „Nemelem, nemelem, na školu se vy...“ „Kašlem.“ A pak táhli podél Černého potoka za město směrem k Černěnci. Narazili na řetízkový kolotoč, který obsadili, točili se, až v sedačkách viseli zavěšeni v podpaží. Na zpáteční cestě zpod můstku pokřikovali na projíždějícího Němce Mikesku z Libovle: „Ty, sokole, na kole, mit weisse Strumpfe, scheisse, poser si je.“ Na druhý den přišel do školy s policejním doprovodem. Odvedli Mirka Vlacha, Leona Pospíšila, Přemysla Střelce a za mé nepřítomnosti, přijela jsem do školy později, ještě Františku Obšilovou, na kterou po zaváhání ukázal. V noci k nim zavřeli i Zdeňka Šrubaře, když v alkoholickém opojení tloukl na věžeňská vrata: „Pusťte mě tam! K mému nejvěrnějšímu kamarádovi Mirkovi, chci být s ním.“ Po složení kauce je za měsíc propustili, sešli se všichni při maturitě v září.

Byla to Rudolfka, která ji přivedla do skautského oddílu, kde poznala dceru výrobce polévkového koření Ruth Fuchsovou. Při přátelských procházkách podél Moravy, ruku v ruce u táborového ohně pod temnou i hvězdnou oblohou, si stvrdily starozákonní

biblické zjevení: „Byla dokončena nebesa, země a všechno, co je oživuje. Země byla plna Boží milosti.“ Doprovázela ji kus po polní cestě do zaslíbené země, kam Ruth s rodiči odjela těsně před německou okupací. Byla námětem Emanuelina prvního studentského pokusu o román s mottem: Země, kterou jsme při průzkumu procházeli, oplývá medem a mlékem. Jestliže nám bude Bůh přát, dá nám ji. Celá pospolitost však proti nim křičela, aby je ukamenovali.

Milá maminko, piši naposled. V příštím týdnu přijedu. Moje třída je druhá nejlepší. Dvě vyznamenání, osm velmi dobře, všichni prospěli. Radost obecná. Dostal jsem dárkový balíček, zapalovač a jako obvykle cigarety a francouzské víno. Přišlo Národní divadlo, v září bude Nevěsta messinská. Tady je opět pořádná zima. Těším se na Tebe, Tvůj Honza.

Od kvinty byla její sousedkou v lavici Josefka Koutníková. Přestoupila z církevního gymnázia a musela se podrobit zkoušce prakticky ze všech předmětů. Nikdy se jí nezeptala, proč odešla, sama o tom nemluvila, ostatně ani o sobě a svých příbuzných. Její matka byla asi Němka. Emanuela se brzy přesvědčila s uspokojením o Josefčiných vynikajících znalostech: „Budou zárukou i mého úspěšného studia.“ Po válce byla obviněna z kolaborace, byla však osvobozena a zapsala se na lékařskou fakultu v Olomouci jako Emanuelin bratr Daniel. Byla již primářkou v psychiatrické léčebně v Olavě, když se opět setkaly při Emanuelině prvním střetnutí se spolužáky na abiturientské schůzce.

Ve středu Prokop přivezl Jana. Posbírali narychlo jahody i pro Emanuelu a Vojtěcha. Navečer se Prokop vracel do Prahy: „Spěchám, musím ráno na soustředění. Kluci jsou zdraví, zvidaví a bujaří jako hřibata.“

Všechna přátelství, poznamenaná rozchodem, považovala za poselství okamžiku?

Škole věnovala hodiny strávené v ní, další výjimečně, z důvodu nucení a s odporem. Četla, psala, potulovala se.

U pana řídícího Vejdoše odebírala Srdíčko. V primě a sekundě, když se stala členkou Československého červeného kříže, dostávala Radost, v níž uveřejnili její první črtu Rosta u rádia: „Jak jste tam dostali ten váš klavír ze světnice?“ Do trafiky ke kmotře Závozné chodila pro Kulíška a matce pro Moravanku. Strýc Milura jí půjčil cliftonky.

S literaturou se setkala až v gymnáziu. Bez odporu si potom přivlastnila domácí zbytkovou knihovnu a nalepila ex libris rysí hlavu do Máchova Máje, Medkova Holoubka Kuzmy, Olbrachtova Podivuhodného přátelství herce Jesenia, Dostojevského Zločinu a trestu, Čarské Džavachovského hnízda, Puškinovy Pikové dámy, Wildovy Salome a dvou Byronových knížek, Manfreda a Lary, které si přinesla ze Spiše. Matka jí k svátku a k narozeninám objednala z nakladatelství L. Mazáče Puškinova Eugena Oněgina a Goethova Fausta. Splátky za ně posílala na počátku každého měsíce, když jí vojenská penzijní likvidatura poukázala odpočivný a zaopatřovací měsíční plat v částce 797 Kč a 65 h včetně výchovného.

Emanuela nemohla pochopit, proč matka tak snadno podléhá agentům pro všechny příležitosti a nutnosti, jejich slabomyslnému veršování: „Než ses pomodlíš amen, je tu svátek Annen. Zboží je na fůry, nejlepší od agenta Můry. Před přikročením k slavnosti, zbavme se napřed starosti, uzavřeme skvělý obchod

a zavelíme práci odchod. S díky za důvěru, vrátíme se k prvotnímu účelu. Ať paní Anna dlouhá léta nám žije a v kráse vzkvívá!“

Profesor náboženství P. Geisler jí od tercie dával časopis katolického studentstva Jitro. Stala se důvěrníci i Studentského časopisu. Později uveřejnili několik jejích povídek a básní: Ze studentského života, Dům U Božího oka, Divoké kachny, Sestřička, Bolestná jitra a večery, Ve jménu Otce, Žalm o radosti, Dobrý pastýř. A když strýc Gabriel začal proplácet u knihkupce Chlebička v Libovli její nákupy, odnášela si domů Durycha, Halase, Seiferta, Nezvala, Holana, Zahradnička, Čepa. K nim přiřadila do své knihovny knížky získané za příspěvky do Libovelského kraje: Olbrachta, Knappa, Sabiny, Weise, Hostovského, Čapka, Koudeláka, Habřiny. Vedla tam Studentskou rubriku a publikovala své básně: Jarní, Tři zrna, Tak kráčí, Koloběžka, Den víc podzimní. Po přednáškách A. C. Nora o moderní české literatuře, v gymnazijní aule, seznámila se s ním v korespondenci s objednávkou jeho knížek i pro spolužáky. Vpisoval věnování: Milé slečně Emanuele Rysové s přáním životního štěstí.

Autogramy přijímala jako vzácný, sblíživý dar. Sbírala je v různých intervalech po celý život. V poslední době pro vnuka Prokūpka hudebních a pěveckých sólistů a skladatelů: M. Istvan (vzpomínka na hezký večer). Václav Neumann. Zuzana Růžičková. Otomar Kvěch. Jana Jonášová. Daniela Šounová, Jindřich Jindrák. Jiří Matys. Gabriela Beňačková Čápová. Best wishes from Malcolm Frager, Prague November 1981. Srdečně věnuje Miroslav Langer. Cordialmente Gladys May. Srdečně Richard Novák. S přáním všeho nejlepšího Peter Toperczer. Thank you! Garrick Ohlsson (čekala v řadě, a když přicházel, zatleskala). V upomínku Karel Berman. Mír. Švejda, 9. 11. 82. Srdečně Nora Grumlíková. Amitiés Pierre Michel Durand. Libor Pešek (nepustilo mu pero, zaklel: A sakra!). Josef Suk. Yuriko Kuronuma (říkala Prokūpkovi, že je to Jiřina Kuřeová). Václav Hudeček. Srdečně Váš V. Kocián, 30. 11. 1982. Don Giovanni Wolfgang Brendel. Zora Jehličková. Carole Dawn Reinhartová. Herzlichst Kurt Wöss. Václav Kašík. Jan Štych. Antonín Švorc. Zdeněk Tylšar. Václav Snítal, 31. III. 1983. Jiřina Marková. Miroslav Kopp.

Se srdečným věnováním Juraj Filas. Když Tě bude kolébat, Vrba, Pavel Blatný, 17. IV. 86. Magdalena Hajóssyová. Shizuka Ishikawa. Eva Hlobilová (stála před ní v kombiné a naříkala: Člověk se nemá tady kde převlíct). Petr Eben. Alles gute! Angelica Mayová, 6. 12. 83. Alberto Zedda. Herzlichst, Inge Nielsen. Václav Bednář. Václav Holzknacht. Václav Zítek. Naďa Šormová. Jan Hanuš. Hiroko Nakamura, 1985. 12. 10. Srdečně Magdalena Blahušáková. Con saludos cordiales! F. Araiza. Praha 1985, Leo Marian Vodička. Bohdan Warchal. Sylvie Bodorová. Srdečně Blanka Vítková. Jan F. Fischer. Kontaktonia Evžen Zámečník. Jiří Stivín. Virtuosi di Praga Oldřich Vlček. Stephen Simon. With very much wishes J. Reilly Lewis. František Belfín. Cecilia Gasdia. Romano Gandolfi 1985. Václav Felix. Helmuth Rilling. Jan Hora. Smetanova kvarteto: Jiří Novák, Lubomír Kostecký, Milan Škampa, Antonín Kohout. Ctirad Kohoutek. Zdeněk Jílek. Best wishes from Helen Krizos, Peter Noke. 1. 12. 1986 Bohumil Gregor. Michele Campanella. Jan Hanuš 4. IV. 86. Serge Baudo. Avec mon amitié Sylvie Brunet. Sergio Azzolini. Luděk Vele. Aldo Baldin. Milé posluchače s úctou Zdeněk Dejmek. Ivana Loudová. With very best wishes for Peace and Happiness David Gordon. Mit Liebe! Ibolya Verebics. Mit vielen herzlichen grüssen Scot Weir. Mit allen guten wünchen Berthold Possemeyer. Ivan Kusnjer. S přáním všeho dobrého Jiří Bělohlávek. Pax et bonum! Livia Budai Batky. Srdečně věnuje Livia Ághová. Souvenir Martha Argerich. Herzlichst Ihre Barbara Bornemann. Liebe Grüsse Ihre Monika Frimmer. Mucha gracia! Verronica Cangemi. Vielen Dank Rodrigo Orrego. Gerd Albrecht (řekl: Pilně se učím česky). Für Emanuela Kazuschi Ono. Grigorij Sokolov. Vánoce v Rudolfinu, hezké vzpomínky Světlana Tvrzická...

V koleji na Mikulášce vepsaly spolubydlící do Studií národopisných, které si koupila: Drahé Emanuele, její Božena, rozená Panklová a provdaná Němcová, s horoucí láskou a vzpomínkami. A do Orthodoxy: Milé slečně Emanuele Rysové tuto svou i její neuspořádanou autobiografii, její Gilbert Keith Chesterton. Poznámka: Toto spirituální věnování z angličtiny přeložila a do knihy vepsala věrná přítelkyně Eliška Dvořanová. K Chestertonovým

myšlenkám sama tehdy připsala několik dnes ji usvědčujících glos. K předmluvě: Je zředěná, ach tak, Vodička!

Po válce nechala většinu knih bratrovi Danielovi na půdě, do Prahy si odvezla jen Durycha, Čepa a Zahradníčka. K nim pak přiřazovala Demla, Fromentina, Stevensonu, de l'Isle Adama, Barbeye d'Aureillyho, Hardyho, Bloye, Mauriaca, Baringa, Pourrata, Bernanose, Marshalla, Wilda, Greena, Bölla, Brocha, Bertranda, Teilharda de Chardin, Němcovou a Raise.

Milá máti a Jendo, dobře jsem dojel a předal všem v pořádku jahody. Do neděle budeme všichni na soustředění, vzal jsem je tam pod stan, aby se kluci vyřádili. Kytky jsme zalili, v schránce nic nebylo, jen noviny. Přejeme vše nejlepší. Vaši Prokša s rodinou.

Milá babi, zavolal Prokop a jeli jsme pro jahody, děkujeme, hlavně Petrička, vždyť víte, jaký má k nim vroucí vztah. Prokop říkal, že přijedete na křtiny ve čtvrtek, sám se omluvil, bude již na lodi, Vojtěch Vám ještě v pátek zavolá a upřesní hodinu i místo. Mimochodem, Vladimíra si stěžovala na Jana, řekl prý Prokopovi, že za dvě hodiny mohou jahody pohodlně posbírat a pak může klidně odjet domů, chtěl však jet až ráno. Moc pozdravujeme a těšíme se na shledanou, Petry, Vojtěch a Pavlinka.

Dala podepsat Janovi dopis pro Vojtěcha:

Milí, jak přijedeme na křtiny, přivezeme Petričce opět jahody, je jich hodně. Jinak je zatím vše zelené, třešně, srstky i rybíz. Líbáme a těšíme se také na shledanou. Vaši babička a Honza. A potom připsala: Petro, nechci se Jana zastávat, ale vím, že Prokop přistoupil na odvoz do Žalovic s podmínkou návratu téhož dne do Prahy, proto ta Janova reakce, když jsem si přála, aby nasbírali pro vás jahody a vrátil se případně až ráno; cítil se Prokopovi zavázán.

Vědomí, že mohla být v husitské církvi, Emanuele později zbraňovalo účastnit se náboženských nevraživých rozbrojů. Slyšela od matky, že otec svůj úmysl přejít do nové církve změnil po

kůloveském incidentu, když na něho přišlo udání na vojenské velitelství o zneužití moci. Několik výrostků přitáhlo ke kostelu svatého Jiří s odhodláním ho obsadit, přitom napadli faráře Knappa a jeho kaplana pátera Cyrila, kteří zamkli kostelní dveře a odmítali vydat klíč. Otec vracející se ze služby se s hloučkem setkal na Okolisku, rozehnal jej a doprovodil oba kněze na faru. Vyhýbala se i politické činnosti jako matka, která každé volby v rozpačitosti oplakala. Bez zábran a s chutí tančila na plesech všech spolků a stran.

Matka chodila ráda módně oblékána, pod slunečníkem. Slyšela o ní říkat: „Má panské zvyky.“ A o sobě: „Nemá nic po otci.“ Matka jezdila na kole, ráda plavala, chodila se koupat na Moravu ke Krči. Na nedělní mši přicházívala po kázání do boční kaple. Zpovídala se jednou do roka v době velikonoční u olomouckých kapucínů, Fanda říkala: „Jsou hluší jak poleno.“ Vodila je do Pařízkova ateliéru v Rozkazech, na všech fotografiích je Emanuela společně s bratrem. „Nikde nejsem bez ocásku,“ jak si marně přávala. I na obrázku prvního svatého přijímání stojí v závoji lemovaném rozmarýnem, se svíčkou v ruce před Danielem, který se jí přidržuje z boku. Její lačnost účastnit se klapáčování, vzpívat koledy a tříkrálové štěstí, memento svatodorotovské věrnosti až k smrti matka naopak podporovala. Aniž Emanuela o tom věděla, domluvila její účinkování předem, když odstranila u vedoucích chlapců sociální překážku podstrčením peněz a vajíček, z nichž potom byla vyplácena podílem na celkovém výtežku. Náruživě hrávala i kuličky. Měla vždy plnou punčochu nejen různobarevných lesklých a matných hliněnek, ale i zářivých, duhových skleněnek. Na svatbě synovce jí syn řídicího Vejdoše při představování mladé dívky připomínal: „Je Baxová, přece Baxová, vzpomeň si. Jejím dědovi dalas třicet rarášků za jeho skleněné oko.“ Obě zrudly?

Jakmile odmítla jezdit na okrskové a župní slety v ověčených žebřinových vozech v době, kdy měla být na mši, vyloučila ji sestra Šoustalová z Mezí ze sokolských cvičenek. Nepřestala však hrát ochotnické sokolské divadlo: „Jsi nepostradatelná,“ řekl jí inspicient, výtvarník, maskér, oponář, boční nápověda a režisér

Ladislav Zatloukal: „Na jevišti jsi lepší než Štěpničková ve filmu.“ Její neúspěšnější rolí byla Jenůfa. Stará Štýbnarka, která prodávala ve vestibulu sokolovny cukroví, vyjela během představení na mladého Petruše, který hrál Števu: „Jen se nadýmej jak holub na báni. Brzo splaskneš.“ A po skončení představení na cestě domů se na něho vrhla: „Ty dacane, lumpe jeden, tak ji v tom nechat, chuderu!“ Obdiv slýchala i jako družička na svatbách, pohřbech, slavnostech, v tanečních, na plesech. Bratr Daniel jí řekl: „Nemáš nepříjemný pocit, že ta chvála sleduje něco jiného?“

Radost zakoušela jen při mši, kterou sledovala podle římského misálu, nejdříve nedělního malého a od kvarty každodenního velkého, latinsko-českého. S bezpečím přede vším zmatkem od okamžiku, kdy kluci, s nimiž z jejich milosti vylezla na kostelní věž zvonit klekání, zhasli světlo, aby ji vyděsili. Jakmile opětovně rozsvítili, uviděla, že zůstala ve tmě po několika tápavých krocích stát jako přibitá na samém okraji věžní šachty.

Prosbu za bezpečí přede vším zmatkem vpašovala do přímluvných modliteb, které za odměnu prepisovala páteru Cyrilovi na svém novém stroji, koupeném v Brně a zaplaceném z peněz zděděných po stařečkovi.

Divná teta, jak říkal o Marii Forestové malý Prokůpek, přinesla opět vajíčka. Vyprávěla Janovi, který jí přišel do sence pozdravit:

„Tady jsem se narodila. Babka mě svázala do uzlíčku a vhočila pod lavici. Starala se o rodičku, myslela, že jsem mrtvá. Až po chvíli si všimla: Copak se ten uzlík hýbá? Proto šmatlám, měla jsem zlomené obě nožičky. Tenkrát se nikdo s nikým nemazlil. Dědek zasekl do trámu sekyrku a donutil matku, aby pod ní klečela. Ve zlosti mrštil po bratrovi Josefovi kamenem. Trefil ho zrovna do spánku, svalil se jako špalek. Chrstali na něho vodu z putny a vzkřísili ho. Když se potom Josef zastřelil, bába lamentovala: Měl ho tenkrát zabít, měla bych dnes od obou pokoj.“

Jakmile si večer její vzpomínku zapisovala, Jan se jí zeptal:

„O co ti jde?“

Odpověděla:

„Píši o svém setkání, které mě stále znepokojuje. O tom, co jsem vnímala smysly a vnímám, o čem jsem přemýšlela a přemýšlím, mluvila a mluvím, jak jsem jednala a jednám, co jsem zanedbala a zanedbávám. Vypovídám o sobě.“

Na doporučení pana řídícího Vejdoše chodila od druhé třídy do hodin houslové hry. Její učitel pan Vrbka, bez jedné nohy od dětství, ji obeznamoval nejen s hudbou. Vozila ho na invalidním vozíku přes jeho květinovou a ovocnou zahradu ke včelínu nebo za stodolu, kde ji poučoval o metodice a technice chytání a uchování motýlů, brouků a ptáků. Sledovali a pozorovali ůhýky. Střílel vrány a připravoval z nich polévku, kterou ochutnala. Vysedávali nejen nad jeho sbírkami a nad výstřižky jeho příspěvků do odborných časopisů častěji než u pultu se sešitem Malátových houslových cvičení, pomáhala mu při fotografování a vyvolávání snímků v temné komoře. Naučil ji řešit jednotlivé druhy hádanek a křížovky v rubrice Jitra, kam několikrát poslala i své příspěvky.

Proti matčině vůli, ale v souladu s jejím podléháním manévrovací taktice reprodukované ve všech hlasových modulacích všelijakými agenty od pěšáků až po motorizovanou elitu, objednala si na dobírku vzduchovku a skříňkový fotoaparát s příslušenstvím. Vzduchovku, jakmile postřelení ptáci začali na zemi vytáčet důlek, brzy odhodila do harampádí, kde ji našel Daniel a přisvojil si ji. S fotografováním přestala, až její děti dorostly. Přestože učení houslové hry ukončila v kvartě, nadále se u svého učitele zastavovala, aby si popovídali. Někdy v oktávě začala vidat v podvečer u jeho přízemního okna slečnu učitelku Hrbkovou s copem zapleteným do velkého drdolu. Měla starost se zrušením totálního nasazení v Magdeburku, když jí po Danielovi vzkázala, aby k nim přišla: „Mrzí nás její nevšímavost.“ Nakonec se přece jen u nich zastavila, aby ji pohoršila jejich nevlídnost k staršímu ze dvou chlapců. Řekla Danielovi: „Nejsou s to pochopit, přiznat si tajemství jeho nenormálnosti?“